

**Producció, Transmissió i Recepció de Textos Antics
i Medievals**

Codi: 44059
Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
4313137 Prehistòria, Antiguitat i Edat Mitjana	OT	0	2

Professor/a de contacte

Nom: Cándida Ferrero Hernández

Correu electrònic: Candida.Ferrero@uab.cat

Equip docent

Agustí Alemany Vilamajó

Oscar Luis de la Cruz Palma

Carlos Varias García

Jordi Pàmias Massana

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Prerequisits

Tenir acreditats estudis en Història, Arqueologia, Filologia Clàssica/ Estudis Clàssics o una altra titulació oficial de Llicenciatura o Grau de l'àmbit de les Arts i Humanitats o de les Ciències Socials i Jurídiques.

Objectius

L'objectiu d'aquest mòdul és l'estudi d'instruments filològics com a eina per a l'anàlisi de la documentació històrica d'època antiga i medieval continguda en fonts literàries, epigràfiques i manuscrites de tradició grecolatina.

Es tractaran qüestions relatives a la història literària, la crítica textual i l'epigrafia amb la finalitat de contextualitzar els problemes de les fonts.

Es farà incidència en el procés i la necessitat de la producció textual, sigui el que sigui el seu suport, en els problemes de transmissió i de la seva recepció, segons els interessos i les valoracions dels diversos períodes històrics.

Les sessions del mòdul es basaran en estudis de casos concrets amb l'objectiu d'abastar la problemàtica de l'espai literari al món antic i medieval i fer especial èmfasi en la construcció retòrica de la legitimació del poder, fundacions, conflictes i conquestes.

Competències

- Analitzar de manera crítica els plantejaments teòrics i metodològics que han guiat fins ara la recerca en prehistòria, història antiga i història medieval.
- Discutir i contrastar científicament opinions i debats en l'àmbit acadèmic mitjançant la seva exposició pública.
- Exposar correctament, de manera oral o escrita, els resultats de la recerca històrica.
- Organitzar, planificar i gestionar treballs de recerca.

- Que els estudiants siguin capaços d'integrar coneixements i enfrontar-se a la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, tot i ser incompleta o limitada, inclogui reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a l'aplicació dels seus coneixements i judicis.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements adquirits i la seva capacitat de resolució de problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seva àrea d'estudi.
- Tenir coneixements que aportin la base o l'oportunitat de ser originals en el desenvolupament o l'aplicació d'idees, sovint en un context de recerca.
- Treballar en equips interdisciplinaris.
- Utilitzar les categories i el lèxic característics que s'utilitzen en la recerca i la difusió de la prehistòria, l'antiguitat i l'Edat Mitjana.
- Utilitzar les ciències filològiques auxiliars en l'aproximació a les fonts textuais relatives a períodes i problemes concrets de la història antiga i medieval.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar críticament la relació entre les fonts literàries, epigràfiques i manuscrites i el seu valor com a document històric.
2. Aplicar la informació derivada dels textos de la tradició grecollatina a la recerca historicoarqueològica relativa al món antic i medieval.
3. Avaluar críticament la idoneïtat de les diferents eines instrumentals necessàries per a la recerca en filologia grecollatina.
4. Familiaritzar-se amb el vocabulari tècnic específic associat a les ciències auxiliars filològiques.
5. Organitzar, planificar i gestionar treballs de recerca.
6. Que els estudiants siguin capaços d'integrar coneixements i enfrontar-se a la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, tot i ser incompleta o limitada, inclogui reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a l'aplicació dels seus coneixements i judicis.
7. Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements adquirits i la seva capacitat de resolució de problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seva àrea d'estudi.
8. Sistematitzar dades de la documentació textual i de la tradició científica de manera oral i escrita.
9. Tenir coneixements que aportin la base o l'oportunitat de ser originals en el desenvolupament o l'aplicació d'idees, sovint en un context de recerca.
10. Treballar en equips interdisciplinaris.

Continguts

El mòdul, Producció, Transmissió i Recepció de Textos Antics i Medievals, està integrat per cinc apartats específics que abasten diversos àmbits de recerca de l'àmbit de les Filologies, com a Ciències Auxiliars de la Història.

1. Fonts per a l'estudi de la religió micènica

Prof. Carlos Varias. Sessions: 13, 20 de febrer

L'objectiu d'aquestes sessions és introduir als estudiants en l'estudi de la religió micènica mitjançant l'anàlisi de les fonts textuais, en combinació amb les arqueològiques, que se'ns han conservat de la més antiga civilització grega, com és la micènica (segles XIV-XIII a. C.). Les classes seran marcadament pràctiques i consistiran en l'anàlisi i el comentari d'una selecció de textos epigràfics, les inscripcions en Lineal B, que ajudin a entendre la importància històrica que tenia la religió en tots els seus vessants (econòmic, polític, social) dins la societat micènica, i el seu grau de pervivència en la Grècia del I mil·lenni, un cop enfonsats els palaus micènics.

2. Charter Myths: mites com a fonament institucional i religions

Prof. Jordi Pàmias. Sessions: 27 de febrer; 5 març

L'objectiu del curs és oferir uns exemples pràctics de l'aplicació del mètode filològic a l'estudi de textos literaris com a fonts per al coneixement d'aspectes concrets de la Civilització grega. Les classes consistiran en la lectura i el comentari d'una selecció de textos de contingut mitogràfic, que toquin aspectes institucionals i religiosos de l'antiga Grècia. S'insistirà en la continuïtat amb les institucions i les idees religioses del segon mil·lenni AC.

3. La transmissió de les fonts antigues i medievals sobre Euràsia Central

Prof. Agustí Alemany. Sessions: 12, 19 de març

L'objectiu d'aquestes sessions és introduir els estudiants al problema de la producció, transmissió i recepció de les fonts antigues i medievals -tant de tradició grecollatina com orientals- sobre Euràsia Central antiga i medieval. Començarem per una breu presentació històrica i cultural des dels orígens fins al període mongol (aprox. s. viii aC-xiv dC), seguirem amb la presentació de les principals tradicions literàries que ens informen sobre aquestes contrades i acabarem amb l'exposició d'alguns casos d'estudi selectes per tal d'il·lustrar aplicacions concretes de la metodologia filològica a la recerca històrica.

4. Fonts per a l'estudi de les controvèrsies religioses

Prof. Cándida Ferrero. Sessions: 26 de març; 2, 16 d'abril

Des de l'Antiguitat tardana, els pares de l'església cristiana varen construir un eficaç discurs religiós, primer contra pagans i jueus, més tard contra les diverses heretgies sorgides del cristianisme, categoria en la qual, a l'edat mitjana es va considerar, també, l'islam. La formulació de controvèrsies, i diàlegs, va tenir un fort component patristic en els seus inicis, però, a partir del s. XII, els cristians van incorporar l'hermenèutica escolàstica de la *Disputatio*. Sobre aquesta premissa, les sessions tindran com a objecte l'estudi de casos específics, a través de textos de diversa tipologia, com ara cànons conciliars, cròniques, sermons i tractats, que serviran per donar una perspectiva de com el cristianisme va elaborar i transmetre un model retòric de controvèrsia religiosa que es va convertir, en molts casos, en polèmica, especialment en moments de confrontació bèl·lica, amb arguments centrats en la legitimació del poder territorial i de la pròpia història.

5. Informar-se sobre l'islam. Fonts d'informació sobre l'islam a l'Edat Mitjana

Prof. Óscar de la Cruz. Sessions: 23, 30 d'abril; 7 de maig

La literatura llatina medieval al·ludeix llargament a l'islam per diversos motius, sobretot, però, amb voluntat de refutació. L'objectiu ara és observar alguns dels tòpics més rellevants sobre l'islam i estudiar-ne l'origen i la seva difusió. Aquesta revisió ens portarà a localitzar un conjunt de textos que informen els autors i dels quals se serveixen en la seva producció antiislàmica.

Metodologia

Cada tema d'aquest mòdul ofereix una metodologia comuna que es concreta en:

Activitats dirigides: classes teòriques, presentació pública de treballs, seminaris de discussió de textos, estudi i discussió de fonts documentals.

Activitats supervisades: tutories i realització d'exercicis pautats d'aprenentatge (individuals o en grups reduïts).

Activitats autònomes: cerca de documentació, lectura de textos, redacció de treballs, estudi.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes teòriques i pràctiques	36,5	1,46	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10
Tipus: Supervisades			
Treball de documentació, lectures, exercicis	36	1,44	1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10
Tipus: Autònomes			
Estudi personal: recerca de bibliografia especialitzada. Treball final de mòdul.	73	2,92	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9

Avaluació

L'avaluació del mòdul s'efectuarà a partir dels següents ítems i barems:

1. Assistència i participació: documentació, lectures, exercicis. L'assistència a classe és OBLIGATÒRIA. Les absències hauran de justificar-se degudament: 30% de la nota final.
2. Elaboració d'un treball escrit, sota la supervisió d'un professor del mòdul. 40% de la nota final.
3. Exposició oral del treball de mòdul: Es fixarà una data per a l'exposició oral del treball. L'estudiantat disposarà de 15 minuts per defensar el treball davant del professorat i en sessió oberta. 30% de la nota final.

El professorat emetrà la NOTA FINAL a partir de la valoració d'aquests ítems i barems que intervenen en l'avaluació.

RECUPERACIÓ: Només es pot recuperar el treball escrit. La recuperació consistirà en la presentació d'un nou treball. La nota màxima de la recuperació serà un 5.

Per qualificar com a "No avaluable" caldrà que la nota mínima del conjunt de l'avaluació sigui igual o inferior a 4 punts.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Assistència i participació: documentació, lectures, exercicis	30%	1	0,04	1, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10
Elaboració d'un treball escrit	40%	2	0,08	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
Exposició oral del treball de mòdul	30%	1,5	0,06	1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9

Bibliografia

1. Fonts per a l'estudi de la religió micènica

Bendall, Lisa Maria, *Economics of Religion in the Mycenaean World. Resources Dedicated to Religion in the Mycenaean Palace Economy*, Oxford 2007.

Chadwick, John, *El mundo micénico*, Madrid 1977 [trad. J. L. Melena].

Chadwick, John, "What do we know about Mycenaean religion?", in Anna Morpurgo Davies & Yves Duhoux (eds.), *Linear B: A 1984 Survey*, Louvain-la-Neuve 1985, pp. 191-202.

Franceschetti, Adele, "La religione micenea", en Maurizio Del Freo & Massimo Perna (eds.), *Manuale di epigrafia micenea. Introduzione allo studio dei testi in lineare B*, vol. 2, Limena 2016, pp. 725-751.

Gérard-Rousseau, Monique, *Les mentions religieuses dans les tablettes mycéniennes*, Roma 1968.

Hiller, Stefan, "Mycenaean religion and cult", in Yves Duhoux & Anna Morpurgo Davies (eds.) *A Companion to Linear B. Mycenaean Greek Texts and their World*, vol. 2, Louvain-la-Neuve 2011, pp. 169-211.

Lupack, Susan M., *The Role of the Religious Sector in the Economy of Late Bronze Age Mycenaean Greece*, Oxford 2008.

Melena, José Luis, *Textos griegos micénicos comentados*, Vitoria-Gasteiz 2001.

Palaima, Thomas G., "Mycenaean Religion", in Cynthia W. Shelmerdine (ed.), *The Cambridge Companion to the Aegean Bronze Age*, Cambridge 2008, pp. 342-361.

Weilhartner, Jörg, *Mykenische Opfergaben nach Aussage der Linear B-Texte*, Wien 2005.

2. Charter Myths: mites com a fonament institucional

Bremmer, J. (1997), "Myth as Propaganda: Athens and Sparta", *ZPE* 117 (p. 9-17).

Fowler, R. L. (1998), "Genealogical Thinking, Hesiod's *Catalogue*, and the Creation of the Hellenes", *PCPhS* 44 (p. 1-19).

Gehrke, H.J. (2001), "Myth, History, and Collective Identity: Uses of the Past in Ancient Greece and Beyond", in Nino Luraghi (ed.), *The Historian's Craft in the Age of Herodotus*, Oxford (p. 286-313).

-- [1994] (2011b), "Myth, History, Politics-Ancient and Modern", in John Marincola (ed.), *Greek and Roman Historiography. Oxford Readings in Classical Studies*, Oxford (p. 40-71).

Hall, J.M. (1997), *Ethnic Identity in Greek Antiquity*, Cambridge.

Luraghi, N. (2008), *The Ancient Messenians. Constructions of Ethnicity and Memory*, Cambridge & New York.

Vansina, J. (1985), *Oral Tradition as History*, Madison.

3. La transmissió de les fonts antigues i medievals sobre Euràsia Central

Aalto, P.-Pekkanen, T. (1975-80), *Latin Sources on North-Eastern Eurasia*, i-ii. Wiesbaden.

Bretschneider, E. (1937). *Mediaeval Researches from Eastern Asiatic Sources. Fragments towards the Knowledge of the Geography and History of Central and Western Asia from the 13th to the 17th Century*, i-ii. London.

Coedès, G. (1910), *Textes des auteurs grecs et latins relatifs à l'Extrême-Orient depuis le IVe siècle av. J.-C. jusqu'au xive siècle*. Paris (reimp. Chicago 1979).

Göckenjan, H.-Zimonyi, I. (2001), *Orientalische Berichte über die Völker Osteuropas und Zentralasiens im Mittelalter. Die ayhan-Tradition*. Wiesbaden.

Harmatta, J. (1979), *Prolegomena to the Sources on the History of Pre-Islamic Central Asia*. Budapest.

----- (1984), *From Hecataeus to al-Huwarizmi: Bactrian, Pahlavi, Sogdian, Persian, Sanskrit, Syriac, Arabic, Chinese, Greek and Latin Sources for the History of Pre-Islamic Central Asia*. Budapest.

----- (1990), *From Alexander the Great to Kül Tegin: Studies in Bactrian, Pahlavi, Sanskrit, Arabic, Aramaic, Armenian, Chinese, Türk, Greek and Latin Sources for the History of Pre-Islamic Central Asia*. Budapest.

Hennig, R. (1938-50), *Terrae Incognitae. Eine Zusammenstellung und kritische Bewertung der wichtigsten vorkolumbischen Entdeckungsreisen an Hand der darüber vorliegenden Originalberichte*, i-iv. Leiden.

Hirth, F. (1885), *China and the Roman Orient*. Shanghai-Hong Kong (reimp. Chicago 1975).

Hulsewé, A.F.P.-Ban, G.-Loewe, M. (1979), *China in Central Asia: The Early Stage, 125 b.c.-a.d. 23. An Annotated Translation of Chapters 61 and 96 of The History of the Former Han Dynasty*. Leiden.

Humbach, H.-Ziegler, S. (1998), *Ptolemy. Geography, Book 6: Middle East, Central and North Asia, China*. Wiesbaden 1998.

Leslie, D.D.-Gardiner, K.H.J. (1996), *The Roman Empire in Chinese Sources*. Roma.

Lindegger, P. (1979-93), *Griechische und römische Quellen zum Peripheren Tibet*, i-iii (Opuscula Tibetana, fascicles 10, 14, 22). Rikon, Zürich.

Minorsky, V. (1937), *Udd al-'Iam "The Regions of the World". A Persian Geography*. Oxford.

Moravcsik, Gy. (1958³), *Byzantinoturcica* i. *Die byzantinischen Quellen der Geschichte der Türkvölker*. ii. *Sprachreste der Türkvölker in den byzantinischen Quellen*. Berlin (reimp. Leiden 1983).

Schmidt, M.G. (1999), *Die Nebenüberlieferung des 6. Buchs der Geographie des Ptolemaios. Griechische, lateinische, syrische, armenische und arabische Texte*. Wiesbaden.

Yule, H.-Cordier, H. (1913-16²), *Cathay and the Way Thither: being a Collection of Medieval Notices of China*, i-iv. London (reimp. Taipei 1972).

4. Fonts per a l'estudi de les controvèrsies religioses

Cardelle de Hartman, C. (2007), *Lateinische Dialoge, 1200-1400: Literaturhistorische Studie Und Repertorium*, Leiden-Boston: Brill.

Colominas Aparicio, M. (2018). *The religious polemics of the Muslims of late medieval christian Iberia: identity and religious authority in Mudejar Islam*. Leiden-Boston: Brill.

Jones Linda Gale (2012), *The Power of Oratory in the Medieval Muslim World*, New York, Cambridge University Press.

Martínez Gázquez J.- Tolan, J.V. (2013), *RITVS INFIDELIVM: Miradas interconfesionales sobre las prácticas religiosas en la Edad Media*, Madrid: Casa de Velázquez.

Nirenberg David (2014), *Neighboring Faiths: Christianity, Islam, and Judaism in the Middle Ages and Today*, Chicago, University of Chicago.

Novikoff, A.J. (2013), *The Medieval Culture of Disputation: Pedagogy, Practice, and Performance*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Santiago-Otero, H. (1994), *Diálogo filosófico-religioso entre Cristianismo, Judaísmo e Islamismo durante la Edad Media en la Península Ibérica*, Turnhout: Brepols.

Szpiech Ryan (2015), *Medieval Exegesis and Religious Difference. Commentary, Conflict, and Community in the Premodern Mediterranean*, Fordham University Press New York.

5. Informar-se sobre l'islam. Fonts d'informació sobre l'islam a l'Edat Mitjana

Abumalham, M. (ed.) (2005), *Textos fundamentales de la tradición religiosa islámica*, Madrid.

Burman Th. E. (2007), *Reading the Qur'n in Latin Christendom, 1140-1560*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Daniel, N. (1993), *Islam and the West. The Making of an Image*, Edinburgh, 1960 [trad. francesa de A. Spiess, *Islam et Occident*, Paris].

Di Cesare, M. (2012), *The pseudo-historical Image of the Prophet Muammad in medieval Latin Literature: a repertory*, col. "Studien zur Geschichte und Kultur des islamischen Orients" n. 26, Berlin-Boston.

Ducellier, A. (1996), *Chrétiens d'Orient et Islam au Moyen Age VIIe-XVe siècle*, Paris.

González Muñoz, F. (2015), *Mahometrica. Ficciones poéticas latinas del siglo XII sobre Mahoma*, Madrid: CSIC, col. "Nueva Roma" n. 42.

Maillo Salgado, F. (2008), *De historiografía árabe*, Madrid.

Maillo Salgado, F. (2013), *Diccionario de historia árabe e islámica*, Madrid.

Martínez Gázquez, J. (2016), *The Attitude of the Medieval Latin Translators Towards the Arabic Sciences*, Firenze: Sismel col. "Micrologus" n. 75.

Sénac, Ph. (1983), *L'image de l'autre. Histoire de l'Occident médiéval face à l'Islam*, Paris, (reed. *L'Occident médiéval face à l'Islam. L'image de l'autre*, Paris, 2000).

Southern, R. W. (1962), *Western Views of Islam in the Middle Ages*, Cambridge.

Tolan, J.V. (ed.) (1996), *Medieval Christianperceptions of Islam*, Routledge-New York-London.

Tolan, J.V. (2002), *Saracens. Islam in the Medieval European Imagination*, Columbia Univ. Press, New York.